

Копішинська К. О.

канд. екон. наук, доц.,

доцент кафедри менеджменту підприємств

ORCID: 0000-0002-1609-2902;

Грабина А. Ю.

аспірантка 2 курсу

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря

Сікорського», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-2822-1780

РОЗВИТОК СТАЛИХ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ В АГРОСЕКТОРІ ЄС

Європейський зелений курс (англ. – European Green Deal), будучи складовою Стратегії Європейської Комісії з імплементації Порядку денного ООН до 2030 року цілей сталого розвитку та інших пріоритетів, визначає амбітну ціль трансформації економіки ЄС для забезпечення сталого майбутнього ЄС. Він передбачає перегляд усталених підходів до організації бізнес-процесів в середині організацій та взаємодії між усіма учасниками ланцюгів створення вартості з урахуванням зміщення фокусу на інтеграцію цілей сталого розвитку. За таких умов, трансформація ланцюгів постачання відповідно до принципів сталого розвитку набуває особливої актуальності.

Сталий ланцюг постачання (англ. – Sustainable Supply Chain) – це сукупність юридичних та фізичних осіб, які взаємодіють у процесі створення та постачання продукції на принципах екологічної відповідальності, соціальної сталості та економічної ефективності, що інтегруються в усі етапи процесу – від видобутку сировини до постачання товарів до кінцевого споживача. Формування та розвиток сталих ланцюгів постачання відіграє важливу роль у формуванні стратегічної автономії та сприянні в досягненні економічного лідерства Європейського Союзу (ЄС) до 2030 року, завдяки забезпеченню екологічної стійкості, поступовому набутті незалежності від зовнішніх постачальників та побудові ефективної логістики.

Сільське господарство та продовольча безпека мають значний вплив на соціальний захист населення, екологічну трансформацію та розвиток економіки. Забезпечення продовольчої стабільності передбачає широкий спектр завдань – від доступності продуктів харчування та регулювання цін до збалансування попиту та пропозиції на ринку. Водночас аграрний сектор відіграє важливу роль у зниженні викидів CO₂, розвитку біоенергетики та вирішенні дилеми щодо використання земель для продовольчих чи енергетичних потреб. Крім того, реформування торговельної політики ЄС стає критично важливим у контексті забезпечення сталих ланцюгів постачання в аграрному секторі економіки. Такі реформи передбачають диверсифікацію постачальників, розвиток альтернативних торговельних маршрутів, посилення незалежності від критично важливих імпорتنих ресурсів. Зазначені аспекти мають стратегічне значення для довготривалого економічного зростання та конкурентоспроможності ЄС у глобальному вимірі [1].

У 2023 році вартість виробленої сільськогосподарської продукції в ЄС перевищувала 537,1 млрд євро, включаючи вартість посівів, тварин, сільськогосподарських послуг; з яких 273,6 млрд євро припадало на продукцію рослинництва. Внесок у загальний ВВП ЄС склав 218,1 млрд євро, при цьому, валова додана вартість становила 223,9 млрд євро, тоді як понад 50 % продукції, а саме 313,2 млрд євро, було використано для проміжного споживання [2].

Виробництво аграрної продукції в ЄС є високоефективним, адже забезпечує статус світового лідера на ринку продовольства. Водночас сільське господарство має відносно не великий внесок у ВВП (частка не перевищує 1,3 % протягом понад 15 років) та не високий рівень зайнятості населення в агросекторі (близько 4 %). ЄС майже у повному обсязі може забезпечити внутрішні потреби в продуктах харчування власним виробництвом, адже майже 75 % споживаних продуктів виготовляється в межах об'єднання. Основними видами сільськогосподарської продукції в ЄС є молочна продукція (13,9 %), овочі та плодовоовочеві культури (13,4 %), зернові культури (11,0 %). Суттєві обсяги продукції постачають Франція, Німеччина, Італія та Іспанія, Польща, Нідерланди та Румунія, що забезпечують 76,5 % загального виробництва аграрної продукції ЄС [3]. Зважаючи на те, що більшість виробництва зосереджена в зазначених семи країнах, необхідно розвивати сталі програми підтримки інших регіонів Європейського Союзу. Крім того, налагодження ефективної системи зберігання та транспортування продукції (холодильні ланцюги, переробка отриманих надлишків) дасть змогу мінімізувати харчові відходи.

Відстеження ланцюгів постачання та контроль якості полегшується завдяки використанню цифрових технологій, таких як: блокчейн – для забезпечення прозорості даних; штучний інтелект – для прогнозування та моделювання; Інтернет речей - дозволяє проводити моніторинг умов зберігання;

великих даних для аналізу ефективності логістичних процесів; автоматизованих систем управління (ERP) для координації етапів постачання.

Ключовим фінансовим та нормативним інструментом підтримки сільського господарства в ЄС є Спільна аграрна політика (англ. – Common Agricultural Policy, CAP), що передбачає впровадження еко-схем, які дозволяють фермерам отримувати фінансове стимулювання за використання екологічно відповідальних методів господарювання, таких як органічне землеробство, відновлення ґрунтів. Крім того, дана реформа зосереджена на розвитку коротких ланцюгів постачання, що дозволяє зменшити вуглецевий слід від транспортування та підтримати малих виробників та надати стабільний доступ до ринків збуту [4].

Стратегія «Від ферми до виделки» (англ. – Farm to Fork) є ключовою ініціативою трансформації екологічної складової аграрного сектору ЄС, основною метою якої є зробити виробництво продовольства сталим, екологічно чистим та безпечним для споживачів. Важливим напрямком стратегії є скорочення використання хімічних добрив та пестицидів, що забезпечує виробництво екологічно чистого продукту та зменшує забруднення ґрунтів і водних ресурсів. Також, дана стратегія передбачає значне збільшення частки органічного землеробства до 2030 року та використання 25 % сільськогосподарських земель для органічного виробництва аграрної продукції, що сприятиме збереженню біорізноманіття та підвищенню якості ґрунтів. Ще одним важливим елементом екологічної трансформації є посилення прозорості ланцюгів постачання шляхом зобов'язання виробників маркувати аграрну продукцію за критеріями сталості та її впливу на довкілля, що дозволяє споживачам усвідомлено обирати продукцію, а виробників стимулює впроваджувати екологічно безпечні методи [5].

Зменшення екологічного впливу від глобальної вирубки лісів для обробки та виробництва яловичини, сої, какао, кави, пальмової олії та деревини планується до кінця 2025 року регулювати Регламентом Європейського Союзу про вирубку лісів (англ. – European Union Deforestation Regulation, EUDR). Відповідно до цього нормативного акту підприємства, що експортують зазначені продукти до ЄС, повинні довести, що вони не пов'язані з вирубкою лісів і відповідають законам країн-виробників шляхом відстеження ланцюгів поставок і підтвердження відповідності нормам [5].

Агросектор ЄС, не зважаючи на суттєвий прогрес у розвитку сталих ланцюгів постачання, потребує реалізації додаткових заходів та стратегічних ініціатив, а саме:

- модернізації логістичної інфраструктури, включаючи інвестування в порти, залізничний транспорт, логістичні хаби, що дозволить забезпечити ефективне транспортування агропродукції та зменшити викиди CO₂ у ланцюгах постачання;
- державної підтримки та фінансування сталого фермерства та аграрних інновацій;
- розширення субсидій на екологічно чисті технології;
- створення програм підтримки малих фермерських господарств, що сприятиме розвитку регіонального виробництва та зниженню імпортозалежності.

З метою адаптації сільського господарства в посушливих регіонах Південної Європи до кліматичних змін важливо розширювати проекти з ефективного управління водними ресурсами та створення сучасних систем зрошення.

Вагому роль у процесі переходу до сталих ланцюгів постачання в агросекторі ЄС відіграє впровадження цифрових та технологічних інновацій. Так, сприяння розвитку agritech та foodtech стартапів, зокрема застосування штучного інтелекту, точного землеробства, біотехнологій, у сфері агротехнологій, дозволить підвищити врожайність та зменшити негативний вплив на довкілля. Крім того, навчання фермерів сучасним методам сталого виробництва та розширення програм професійної освіти дозволить підвищити їх продуктивність.

Список використаних джерел

1. Трофімцева О. Євроінтеграція агросектору: що зробити, аби посилити переговорні позиції? : аналітична записка. *Центр економічної стратегії*. 20 вересня 2024. 22 с. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/%D1%94vrointegraciya-agrosektoru.-shho-zrobiti-abi-posiliti-peregovorni-poziczi%D1%97.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).
2. Performance of the agricultural sector. *Eurostat* : web-site. 2024. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Performance_of_the_agricultural_sector#Value_of_agricultural_output (the date of application: 21.03.2025).
3. Брензович К. С., Драгольчук А. В., Готра А. А. Експортний потенціал аграрного сектору ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2024. №52. С. 25–29. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.ua/archive/52_2024ua/5.pdf (дата звернення: 21.03.2025).
4. Eco-schemes. *Directorate-General for Agriculture and Rural Development* : web-site. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/eco-schemes_en (the date of application: 23.03.2025).
5. Responsible Supply Chains in Agriculture: Key Regulations and Compliance Strategies. *TraceX* : web-site. 2024. URL: <https://tracex.tech.com/responsible-supply-chains-in-agriculture/> (the date of application: 23.03.2025).